

การศึกษาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของรัฐเกรละ ประเทศอินเดีย

The Study of Potential of Health Tourism Industry of Kerala , India

Komsit Kianwatana
Srinakharinwirot University
Suchitra Sukonthasab
Chulalongkorn University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ รูปแบบและแนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และวิเคราะห์ศักยภาพในด้านแหล่งท่องเที่ยวและส่วนประสมทางการตลาดท่องเที่ยวที่รองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในของรัฐเกรละ ประเทศอินเดีย เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่แบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) และจัดกระทำข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าของกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของรัฐเกรละ ประเทศอินเดีย และมีวัตถุประสงค์ท้องถิ่น จำนวน 7 คน ที่เลือกอย่างเจาะจง (Purposive Sampling) ในพื้นที่ 4 เมืองหลักของรัฐเกรละ ได้แก่เมือง Trivandrum Alleppey Kumarakom และ Cochin ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของรัฐเกรละในประเทศอินเดียใช้หลักการของอายุรเวทซึ่งเหมือนกันทุกแห่ง ด้านแนวโน้มของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของรัฐเกรละ ประเทศอินเดียนั้นมีแนวโน้มที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งจัดการรูปแบบท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้สอดคล้องแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ โดยมีการใช้ความเป็นอินเดียบอรานผสมผสานกับการจัดการการท่องเที่ยวตามแบบตะวันตก เพื่อเพิ่มมูลค่าและก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวสูงสุด

คำสำคัญ : ศักยภาพ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เกรละ อินเดีย

Abstract

This research is a qualitative research which is designed to study situations, patterns, and trends regarding the health tourism and to analyze the potential and marketing mix of the health tourism of Kerala state located in India. The research tools employed are observation and semi - structured interview. The data collected is executed through content analysis. By using purposive sampling, the sample consists of seven respondents who are business proprietors involved in health tourism industry of Kerala state and local guides in four major cities in Kerala state including Trivandrum, Alleppey, Kumarakom, and Cochin. The research result reveals the health science is used throughout the health tourism in Kerala state. The trend of the health tourism in Kerala state tends to increase. Furthermore, the health tourism in Kerala state is designed congruently with natural tourism destinations where ancient Indian identity and western tourism management are harmonized in order to add more value to the state and to maximize tourists' satisfaction.

Keywords : potential, health tourism, Kerala, India

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้ทิศทางการท่องเที่ยวต้องปรับเปลี่ยนตลอดเวลา นอกเหนือจากปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวแล้ว ปัจจัยที่เกี่ยวกับพฤติกรรม การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวก็มีส่วนสำคัญต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยพบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไปกล่าวคือนักท่องเที่ยวในปัจจุบันมีแนวโน้มที่สนใจการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงศาสนาและการท่องเที่ยวเชิงกีฬามากขึ้น ส่งผลให้การท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษมี แนวโน้มขยายตัวมากขึ้น (Ministry Of Tourism and Sports, 2011) สำหรับการท่องเที่ยวในความสนใจ พิเศษที่มีความนิยมมากในศตวรรษที่ 21 คือ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเนื่องจากกลุ่มลูกค้าเห็นว่าเป็นสิ่งที่มี ความจำเป็นสำหรับการเพิ่มคุณภาพชีวิต (Carrera & Bridges, 2006) โดยมีปัจจัยที่ผลักดันตลาดที่สำคัญ ได้แก่ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านประชากรศาสตร์ที่ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้นทำให้กระแสการดูแลสุขภาพทุกรูปแบบได้รับความนิยมมากขึ้นกลุ่มเป้าหมายทางการตลาดเฉพาะทาง (Niche Market)

การท่องเที่ยวของประเทศในเอเชียส่วนใหญ่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์เป็นหลัก การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยใช้ธรรมชาติและการแพทย์ทางเลือกมีบางประเทศ เช่น ประเทศอินเดียที่ ให้ความสำคัญกับนโยบายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยชูจุดขายในเรื่องของราคาที่ถูกลงกว่าแต่การรักษาพยาบาลได้มาตรฐานระดับโลก เช่น การผ่าตัดหัวใจ การผ่าตัดเปลี่ยนข้อเข่าและสะโพก การผ่าตัดเสริม ขนาดทรวงอก การตรวจสุขภาพฟัน และนำการรักษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ ได้แก่ อายุรเวท โยคะ ตัวอย่างรัฐที่ดำเนินการด้านนี้ คือ รัฐเกรละ (Kerala) ซึ่งเป็นเมืองชายทะเลที่มีชื่อเสียงทางตอนใต้ของ อินเดียทางฝั่งทะเลอาระเบีย (Arabian Sea) เป็นเมืองตากอากาศที่มีธรรมชาติสวยงาม มีทะเลสาบภายใน ที่ร่มรื่น และมีชื่อเสียงทางด้าน การนวดแผนอายุรเวท (Ayurveda) นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศไปเยือนรัฐ เกรละ ประกอบด้วย ชาวอังกฤษ ชาวสหรัฐอเมริกา ชาวฝรั่งเศส ชาวเยอรมัน นอกจากนี้ยังมีเมืองสำคัญอื่นๆ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อาทิ เมืองโคซิมิโรโรงพยาบาลที่ทันสมัยในแต่ละปีรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ จากยุโรปไปใช้บริการเป็นจำนวนมาก (Padmasani & Remya, 2015)

ดังนั้น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ที่มีคุณภาพระดับโลก (World Class Health Tourism Destination) จึงจำเป็นต้องศึกษาและเรียนรู้ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศอินเดียซึ่งมีลักษณะของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพ เช่นเดียวกับประเทศไทย เพื่อให้ได้แนวทางการจัดบริการท่องเที่ยวให้สนองตอบได้ตรงตามความต้องการ ของนักท่องเที่ยวต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ รูปแบบ และแนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในของรัฐเกรละ ประเทศอินเดีย
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพในด้านแหล่งท่องเที่ยวและส่วนประสมทางการตลาดท่องเที่ยวที่รองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในของรัฐเกรละ ประเทศอินเดีย

ประโยชน์ที่ได้รับ

ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการกำหนดแนวทางและนโยบายในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีศักยภาพของไทยเพื่อการแข่งขันทางด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวกับนานาชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ เจ้าของกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและมัคคุเทศก์ท้องถิ่นของรัฐเกรละ ประเทศอินเดีย คณะผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interviews) โดยใช้โครงสร้างการสัมภาษณ์ (Semi-Structured Interview) จำนวน 7 คน ในพื้นที่ 4 เมืองหลักของรัฐเกรละ ได้แก่เมือง Trivandrum Alleppey Kumarakom และCochin

เครื่องมือ

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ แบบสังเกตและแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างซึ่งหัวข้อหลักในการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย คือ การศึกษาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของรัฐเกรละ ประเทศอินเดีย โดยขอบเขตเนื้อหาที่มุ่งศึกษาทั้งสุขภาพกาย (Physical Health) และสุขภาพจิต (Mental Health) ทั้งนี้เครื่องมือการวิจัยได้หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาซึ่งผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ

การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ ณ รัฐเกรละ ประเทศอินเดียระหว่างวันที่ 3 - 8 มกราคม พ.ศ. 2559 หลังจากนั้นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งมีลักษณะเป็นความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ มาจัดกระทำข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ อีกทั้งคณะผู้วิจัยยังได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารรวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอในลักษณะความเรียงในขั้นตอนสุดท้าย

สรุปผลการวิจัย

การประมวลผลการศึกษาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของรัฐเกรละ ประเทศอินเดีย จากแบบสังเกตและแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างนี้ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นที่สำคัญ 3 ประเด็น คือ

1. บริบท นโยบายและเป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของรัฐเกรละ ประเทศอินเดีย

2. สถานการณ์ แนวโน้ม รูปแบบและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพรวมทั้งการพัฒนาบุคคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของรัฐเกรละ ประเทศอินเดีย

3. การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของรัฐเกรละ ประเทศอินเดีย

โดยแต่ละประเด็นมีสาระสำคัญ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 บริบท นโยบายและเป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศรัฐเกรละ ประเทศอินเดีย

ผลการวิจัยในประเด็นนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย และข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยปรากฏ ดังนี้

รัฐเกรละเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ งดงาม และเต็มไปด้วยตำนาน ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม เกรละได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นรัฐหนึ่งเมื่อปี ค.ศ. 1956 โดยรวมเอาเขตที่พูดภาษามละยาฬัมสามกลุ่ม คือ มะลาบาร์ และรัฐมหาราษฏริกสองแห่ง คือ โคชินและตราวันคอร์ เข้าไว้ด้วยกัน แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ของรัฐเกรละจะอยู่ในเขตเทือกเขากระวานและชายฝั่งมะละบาร์ อยู่ระหว่างแม่น้ำ 41 สาย มีป่าสัก สวนพริกไทย และสวนยางที่ผลผลิตตลอดปีเพราะอิทธิพลของลมมรสุม รัฐเกรละมีพืชเศรษฐกิจคือมะพร้าวซึ่งขึ้นอยู่ทั่วไป สร้างความมั่งคั่งให้กับรัฐได้จากอุตสาหกรรมผลิตใยมะพร้าว รัฐเกรละมีไร่กาแฟที่พบมากในบริเวณเชิงเขาของเทือกเขาฆาตตะวันตก ในขณะที่ไร่ชาจะอยู่สูงขึ้นมาและไร่ยางพาราจะอยู่ทางตอนล่างของรัฐ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือหมาก ซึ่งส่งไปขายยังภาคเหนือเป็นหลัก แถบชายฝั่งมะละบาร์เป็นเขตปลูกพริกไทยคุณภาพดีที่สุดในโลก นอกจากนั้นยังมีพืชเศรษฐกิจอื่นๆ เช่น กระวาน เม็ดมะม่วงหิมพานต์ และกล้วย สำหรับข้าวที่เป็นอาหารหลักในเขตนี้ปลูกได้ปีละสองถึงสามครั้ง (Arya et al., 2014)

รัฐเกรละ มีการจัดปฏิรูปที่ดิน มีโครงการจัดการศึกษาและการสาธารณสุขหลายโครงการ ทำให้รัฐเกรละมีการจัดสรรที่ดินอย่างเป็นธรรม มีอัตราการรู้หนังสือสูง และมีอัตราความยากจนต่ำที่สุดในบรรดารัฐที่มีทรัพยากรธรรมชาติน้อยที่สุดในประเทศ แม้จะมีอัตราการรู้หนังสือสูงแต่โอกาสที่จะหางานทำได้ในรัฐเกรละมีน้อยมาก ทำให้ชาวเกรละส่วนใหญ่ต้องออกไปหางานทำยังรัฐอื่นๆ ทั่วประเทศ โดยเฉพาะตามรัฐในเขตอ่าว คนงานที่ทำงานอยู่ในเขตอ่าวสามารถส่งเงินกลับไปให้ครอบครัวในรัฐของตนได้อย่างมาก จนสร้างบ้านตึกบ้านปูนใหญ่โต สตรีเกรละมีสถานภาพสูงกว่าสตรีในรัฐอื่นๆ มาตั้งแต่ในอดีต อีกทั้งยังได้รับการศึกษาสูง รัฐเกรละมีศาสนิกชนจากหลายศาสนา เช่น ฮินดู มุสลิม คริสต์และยิว รวมทั้งมีวรรณกรรมและชุมชนที่หลากหลาย ซึ่งแต่ละกลุ่มมีขนบธรรมเนียม การแต่งกาย อาหาร เครื่องประดับ และประเพณี การแต่งงานเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน รัฐเกรละมีนาฏศิลป์และศิลปะการละครที่มีมาแต่โบราณ ทั้งละครสั้นสกฤต กุติยัตตัม นาฏศิลป์ โมหินีอัตตัม กฤษณะอัตตัม และ กถกฟี นาฏศิลป์เหล่านี้มีการพัฒนามาจากความเชื่อทางศาสนาเหมือนกัน และถึงแม้จะมีความเป็นศิลปะการละครชั้นสูง แต่ผู้คนกลับให้ความสำคัญในแง่ที่เป็นการบวงสรวงบูชามากกว่าเป็นศิลปะการแสดง (Arya et al., 2014)

รัฐเกรละเป็นรัฐที่มีชื่อเสียงมากเรื่องการท่องเที่ยว National Geographic's Traveller Magazine ได้จัดอันดับให้เป็น 1 ใน 10 สวรรค์บนดินของโลก (Ten Paradise of The World) และ 1 ใน 50 ของสถานที่ที่ต้องไปใช้ชีวิต (50 Must See Destination of A Lifetime) นอกจากข้อมูลทั่วไปดังกล่าว

แล้วรัฐเกรละกำลังพัฒนาศักยภาพของรัฐภายใต้แนวคิด Knowledge - Driven คือไม่เอาแรงงานนำ แต่ได้มีการนำองค์ความรู้มาขับเคลื่อนเศรษฐกิจ โดยการชูการแพทย์เชิงอายุรเวชและธรรมชาติที่ยังคงบริสุทธิ์เป็นอาวุธในการก้าวสู่การเป็นผู้นำระดับโลก จากการประเมินขององค์การค้าโลก (World Trade Organization) ในปี พ.ศ. 2556 พบว่า อุตสาหกรรมด้านสุขภาพและความงามในระดับโลกมีมูลค่ารวมสูงถึง 24 – 40 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ยิ่งประชากรเกิดน้อยลงและมีประชากรสูงวัยเพิ่มมากขึ้น การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมอย่างยั่งยืนยิ่งเป็นปัจจัยขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้เติบโตมากขึ้น รัฐเกรละมองเห็นศักยภาพของตลาดดังกล่าวจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว โดยผนวกเข้ากับการพัฒนาด้านสุขภาพองค์รวมและด้านอายุรเวชซึ่งเป็นจุดเด่นของรัฐ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้ถูกยกขึ้นมาเป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อให้สามารถเข้าถึงลูกค้าโดยเฉพาะตลาดบนซึ่งมีกำลังซื้อสูงสามารถท่องเที่ยวพักผ่อน ดูแลสุขภาพได้นานขึ้น (Padmasani & Remya, 2015) รัฐเกรละซึ่งเป็นต้นตำรับของศาสตร์ “อายุรเวช” อันเป็นการแพทย์แผนโบราณของอินเดียที่มีมานานกว่า 5,000 ปี เป็นการแพทย์ทางเลือกแขนงหนึ่ง ในภาษาสันสกฤตคำว่า อายุรเวช มาจาก คำว่า “อายุส” หมายถึง อายุยืนยาว และ “เวท” หมายถึง องค์ความรู้ หรือ ศาสตร์ อายุรเวชมีหลายวิธีการในการดูแลสุขภาพบำบัดรักษา เช่น โยคะอาสนะ ปราณยาม ปัจกรม โภชนาการ นอกจากนี้จะเป็นศาสตร์ของการรักษาแล้วยังเป็นศาสตร์ในการป้องกันโรคและส่งเสริมสุขภาพด้วย วิวัฒนาการและประวัติศาสตร์ของระบบการรักษาแบบอายุรเวทยังคงมีอิทธิพลต่อการดูแลสุขภาพของคนอินเดียจนถึงปัจจุบันและแพร่หลายไปยังประเทศต่างๆ ทั่วโลก อายุรเวชมีพื้นฐานมาจากอภิปรัชญาของ “ปัญจมหาภูต” หรือ “เทวนาครี” ประกอบด้วย 1) ปณฐวี ชาติดิน 2) ชละ ชาติน้ำ 3) เตช ชาติไฟ 4) วายู ชาติลม 5) อากาศธาตุ โดยธาตุทั้งหมดจะประกอบเป็นจักรวาล รวมทั้งร่างกายมนุษย์ จึงใช้คำนี้ตีตราเป็น Branding Destination ด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Jyothis & Jannardhanan, 2009)

ประเด็นที่ 2 สถานการณ์ แนวโน้ม รูปแบบและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพรวมทั้งการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวของรัฐเกรละ ประเทศอินเดีย

2.1 สถานการณ์และแนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในรัฐเกรละ ประเทศอินเดีย

จากการวิจัยและข้อมูลของเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของ กรมการท่องเที่ยว ประเทศอินเดีย (Department of Tourism, 2013) พบว่า การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของรัฐเกรละในประเทศสาธารณรัฐอินเดียเป็นหนึ่งในการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) ที่ได้รับความสนใจจากคนอินเดียและชาวต่างประเทศทั่วโลก โดยมีปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ดังนี้

2.1.1 รัฐเกรละเป็นรัฐที่มีธรรมชาติงดงามและเอื้ออำนวยต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และได้รับการจัดอันดับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทุกคนควรมาเยือน จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในรัฐเกรละเป็นจำนวนมากในแต่ละปี

2.1.2 รัฐเกรละสร้างตัวเองจากนโยบายของรัฐให้มีความโดดเด่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทั้งด้าน Medical Tourism และ Wellness Tourism สำหรับ Wellness Tourism รัฐเกรละได้ชูประเด็นการดูแลสุขภาพองค์รวมแบบอายุรเวชซึ่งได้รับการยอมรับไปทั่วโลก ทำให้แต่ละปีมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาในรัฐเกรละเพื่อดูแลและฟื้นฟูสุขภาพโดยเฉพาะประเทศแถบทวีปยุโรปและสหรัฐอเมริกา

2.1.3 ความเป็นเอกลักษณ์ของ “อายุรเวช” ที่ประกอบด้วย โยคะอาสนะ ปราณยาม ปัจกรม และโภชนาการ ที่ต้องดำเนินการไปด้วยกันโดยมีทีมแพทย์และบุคลากรที่จบโดยตรงทางอายุรเวช เป็นผู้ให้

คำแนะนำ เป็น “Branding India” ที่ไม่เหมือนประเทศอื่น ๆ และเป็นการสร้างความมั่นใจกับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการมากขึ้น

2.1.4 สถานที่พัก เช่น รีสอร์ท โรงแรม มีการให้บริการด้านอายุรเวทโดยหลักการเดียวกันทุกแห่ง และราคาของการให้บริการ Wellness Tourism เหมาะสมกับบริการที่ได้รับ ทำให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสเลือกใช้บริการการดูแลสุขภาพแบบอายุรเวทตามงบประมาณของตนเองทั้งโรงแรมหรือรีสอร์ทระดับ 5 ดาว และระดับธรรมดา

เมื่อพิจารณาเรื่องแนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของรัฐเกรละ ประเทศอินเดีย พบว่าการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบอายุรเวท ที่เป็นแบรนด์ของอินเดียได้รับความนิยมมากขึ้นทั้งคนอินเดียเองที่อยู่ในรัฐตอนเหนือ โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ที่มีชีวิตเร่งรีบและไม่มีบรรยากาศสวยงามให้พักผ่อน คนเหล่านี้นิยมมาท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่รัฐเกรละมากขึ้นโดยเฉพาะการท่องเที่ยวใน Back Water เพราะเป็นการท่องเที่ยวแบบ Slow Life เหมาะสำหรับผู้ที่ทำงานหนักและต้องการพักผ่อนทางด้านจิตใจ

สำหรับต่างชาติให้ความนิยมมาท่องเที่ยวในลักษณะของการได้รับการดูแลและส่งเสริมสุขภาพแบบอายุรเวทซึ่งมีให้เลือกทั้งในรูปแบบของโรงพยาบาลและรีสอร์ท และจะใช้เวลาพักนานหลายวันตามโปรแกรมของการดูแลสุขภาพ

2.2 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศสาธารณรัฐอินเดีย

ในภาพรวมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในรัฐเกรละของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มเล็ก 2-5 คน มากกว่ากลุ่มใหญ่ที่เกิน 10 คนขึ้นไป เมื่อพิจารณาแต่ละรูปแบบ พบว่า

2.2.1 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในรัฐเกรละของนักท่องเที่ยวแบ่งตามระยะเวลา แบ่งได้ดังนี้ คือ

1) ท่องเที่ยวโดยพักระยะยาวในสถานพยาบาลกึ่งรีสอร์ทเพื่อดูแลและฟื้นฟูสุขภาพ โดยปฏิบัติตามโปรแกรมที่กำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญด้านอายุรเวทอย่างเคร่งครัด

2) ท่องเที่ยวโดยพักระยะยาวในรีสอร์ทที่มีโปรแกรมของอายุรเวทและเข้าร่วมโปรแกรมของอายุรเวทตามระยะเวลาที่มี

3) ท่องเที่ยวโดยพักระยะสั้นในรีสอร์ทที่มีโปรแกรมของอายุรเวทและเข้าร่วมโปรแกรมของอายุรเวทตามความสนใจ

2.2.2 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในรัฐเกรละของโรงแรมหรือรีสอร์ท

1) จัดเป็นสถานพยาบาลแบบอายุรเวทกึ่งรีสอร์ท

2) จัดเป็นรีสอร์ทและมีศูนย์บริการสุขภาพแบบอายุรเวท

3) จัดเป็นรีสอร์ทและมีศูนย์บริการสุขภาพแบบอายุรเวทร่วมกับสปาแบบตะวันตก

2.3 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศสาธารณรัฐอินเดีย

เมืองต่างๆ ในรัฐเกรละที่ใช้เป็นตัวอย่งในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย เมือง Trivandrum เมือง Alleppy เมือง Kumarakom และเมือง Cochin คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลจากการลงพื้นที่ศึกษาการสัมภาษณ์ และศึกษาข้อมูลจากงานวิจัยของพิทตู ชิตมานี และบาบุ (Bindu, Chitmani, & Babu, 2009) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.3.1 เมือง Trivandrum

Trivandrum (ชื่ออย่างเป็นทางการคือ Thiruvananthapuram แปลว่า เมืองแห่งงูใหญ่ศักดิ์สิทธิ์) ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศอินเดียใกล้กับส่วนปลายที่อยู่ใต้ที่สุดของแผ่นดินใหญ่อินเดีย ทางด้านชายฝั่งทะเลของเมืองนี้มีหาดทรายที่มีชื่อเสียง เช่น หาด Shankumugham และหาด Kovalam เมืองนี้มีหาดมะคานธี เคยพูดเอาไว้ว่า เป็นเมืองสีเขียวแห่งอินเดีย “Evergreen City of India” ปัจจุบันสถานที่นี้ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสกับชายหาดที่เต็มไปด้วยต้นมะพร้าว อากาศสดชื่นและการแพทย์แบบอายุรเวท

ในเมืองนี้คณะผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากรีพอร์ต 2 แห่งที่เป็นรีพอร์ตอายุรเวทในเครือของ Somatheeram Ayurveda Group ซึ่งมีอยู่ 6 แห่งใน 6 พื้นที่ โดยมีวิธีการดำเนินงานในลักษณะเดียวกันคือ ส่วนของที่พักที่มีลักษณะเป็นกระท่อมทำด้วยวัสดุธรรมชาติไม่ติดเครื่องปรับอากาศ มีสวนเล็กๆ ล้อมรอบ และมีส่วนที่จัดเป็น Ayurveda Center เพื่อให้การดูแลสุขภาพแก่แขกที่มาพัก รีพอร์ตที่ศึกษาได้รับการยกย่องเป็น World’s First Ayurveda Resort ได้รับรางวัล National Tourism Award 2013 - 2014 จากรัฐบาลอินเดีย ได้รับรางวัล State Tourism Award 2013-2014 จากรัฐเกรละ และรางวัลอื่นๆ อีกหลายรางวัล ในส่วนของโรงพยาบาลอายุรเวทมีแพทย์ทางด้านอายุรเวทที่มีประสบการณ์อย่างดี 20 คน มีนักบำบัด (Therapist) เฉพาะทางอายุรเวท 90 คน มีห้องบำบัด 30 ห้อง มีส่วนของฟิสิกส์และสวนสมุนไพร

2.3.2 เมือง Alleppey

เป็นเมืองตากอากาศริมฝั่งทะเลอาระเบียที่มีชื่อเสียงในฐานะเมืองต้นทางท่องเที่ยวทางน้ำ Backwater ที่นี่มีเรือล่องแม่น้ำที่ดัดแปลงจากเรือบรรทุกข้าวแบบเดียวกับเรือเอี่ยมจุ่นของไทย ให้เป็นเรือโรงแรม (House Boat) ภายในเรือประกอบด้วยห้องนอน ห้องน้ำในห้องนอน ห้องครัวและที่นั่งเล่นบริเวณหัวเรือ ขณะโดยสารจะมีคนขับเรือและพ่อครัวบริการอาหารพื้นเมืองของ Alleppey เรือลักษณะนี้มีการบริการทั้งแบบไม่กั้นชั่วโมงจนถึงพักหลายวัน หลายคืน การท่องเที่ยวจะเป็นการนั่งเรือชมวิถีชีวิตของชาวเมืองและทิวทัศน์ที่เป็นนาข้าว สวนมะพร้าว สิ่งนี้นักท่องเที่ยวจะได้รับคือการเดินทางท่องเที่ยวแบบ Slow Life ให้ความผ่อนคลายด้านจิตใจ เรือที่ให้บริการในลักษณะนี้มีเป็นจำนวนมาก

นอกจากเรือโรงแรมดังกล่าวแล้วยังมีเรือโรงแรมขนาดใหญ่ที่มีบริการการดูแลสุขภาพแบบอายุรเวทเต็มรูปแบบในเรือ ที่มีชื่อว่า Grand Nirvana Cruise ซึ่งการใช้บริการนักท่องเที่ยวต้องมีการจองล่วงหน้าผ่าน Website เรือประเภทนี้มีจำนวนไม่มาก

2.3.3 เมือง Kumarakom

เป็นเมืองที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวทางน้ำ (Backwater Tourism) อีกแห่งหนึ่ง เนื่องจากมีทะเลสาบ Vembanad ตั้งอยู่ทะเลสาบแห่งนี้ถือเป็นแหล่งน้ำจืดที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในรัฐเกรละ เมืองนี้มีเรือท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นเรือขนาดเล็กนั่งได้ไม่กี่คน จนถึงเรือขนาดใหญ่ที่เป็นโรงแรม มีรีพอร์ตที่มีชื่อเสียงหลายแห่งที่จัดบริการการดูแลสุขภาพโดยมีศูนย์อายุรเวทและสปา รวมทั้งฟิตเนสผสมผสานกัน

2.3.4 เมือง Cochin

เป็นเมืองใหญ่ตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศอินเดีย ถ้าเดินทางจากเมืองมุมไบไปเมืองโคชินจะใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมงทางเครื่องบิน และอยู่ห่างจากเมืองหลวง คือ Trivandrum ขึ้นไปทาง

ตอนเหนือรัฐประมาณ 220 กิโลเมตร ในอดีตเมืองนี้เป็นท่าเรือทางทะเลที่สำคัญบนชายฝั่งตะวันตกของอินเดียในรัฐเกรละ ทำให้ที่นี่กลายเป็นศูนย์การค้าขายเครื่องเทศที่สำคัญ ในศตวรรษที่ 14 เมือง Cochin ได้รับฉายาว่า ราชนิแห่งทะเลอาหรับ เมืองแห่งนี้ถูกชาวโปรตุเกสยึดครองในปี 1503 และกลายเป็นเมืองหลวงของ Portuguese India จนถึงปี 1530 โปรตุเกสจึงย้ายเมืองหลวงไปตั้งอยู่ที่กัวแทน ปัจจุบัน Cochin เป็นจุดท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก มีนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวนมากมาท่องเที่ยวที่ชายหาดและจุดที่น่าสนใจอื่นๆ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเมือง Cochin จัดเป็นเมืองที่มีเครื่องเทศมากที่สุด ทำให้มีร้านจำหน่ายสมุนไพรและเครื่องเทศจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวที่มีชื่อเสียงที่เรียกว่า Kalari และปัจจุบันได้เป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

ประเด็นที่ 3 การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของรัฐเกรละ ประเทศอินเดีย

คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของรัฐเกรละ ประเทศอินเดีย ดังนี้

จุดแข็ง

1. ประเทศสาธารณรัฐอินเดียโดยเฉพาะรัฐเกรละมีธรรมชาติที่สวยงามมีทั้งภูเขา ทะเลสาบ และชายหาดเหมาะกับการจัดการท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบ
2. ประเทศสาธารณรัฐอินเดียมีองค์ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพองค์รวมที่เรียกว่า “อายุรเวท” ที่ได้รับการยอมรับจากประเทศต่าง ๆ และมีแบบแผนในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมที่ชัดเจน รวมทั้งมีบุคลากรด้านอายุรเวทที่ได้มาตรฐานในการจัดการด้านอายุรเวท
3. มีนโยบายเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ใช้ศาสตร์ของอายุรเวทอย่างชัดเจนทั้งในระดับประเทศและระดับรัฐ
4. การจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีหลากหลายประเภทและหลายราคาเพื่อตอบสนองกลุ่มนักท่องเที่ยวทุกระดับ

จุดอ่อน

1. โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ระบบระบายน้ำเสีย ไม่เอื้ออำนวยต่อการรับนักท่องเที่ยวแบบมวลชน รวมทั้งการเดินทางสู่แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งไม่สะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้จองโปรแกรมล่วงหน้า
2. ระบบการรองรับนักท่องเที่ยวปริมาณมากที่สนามบินยังดีไม่เพียงพอ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยคณะผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาวิเคราะห์และอภิปรายผลในประเด็นสำคัญ 2 ประเด็น คือ ศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยวและส่วนประสมทางการตลาดท่องเที่ยวที่รองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในของรัฐเกรละ ประเทศอินเดีย ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

คณะผู้วิจัยอภิปรายความเห็นเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของรัฐเกรละ ประเทศอินเดีย โดยสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีเรื่องศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว (Collier & Harraway, 1997)

องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว (Jittangwattana, B., 2005) และงานวิจัยของดุขฎี ช่วยสุข และดลฤทัย ไกวรรณะกุล (Chuaysook, D. & Kovathanakul, D., 2015) การอภิปรายผลมีดังต่อไปนี้

1.1 สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของรัฐเกรละประเทศอินเดีย มีจุดเด่นด้านการประยุกต์ใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติมาใช้เป็นจุดขายทางการท่องเที่ยว เมื่อพิจารณาด้านรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพพบว่า แหล่งท่องเที่ยวทางสุขภาพนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ รูปแบบรีสอร์ทและมีศูนย์บริการสุขภาพ และรูปแบบรีสอร์ทที่ใช้อายุรเวทเป็นธีมหลัก เมื่อพิจารณารูปแบบรีสอร์ทและมีศูนย์บริการสุขภาพ พบว่า สามารถแบ่งเป็นรูปแบบรีสอร์ทที่เน้นอายุรเวทเป็นหลัก และเป็นรูปแบบรีสอร์ทที่ผสมผสานระหว่างสปาแบบตะวันตกและอายุรเวท

1.2 การเข้าถึงได้ (Accessibility) การเข้าถึงตามแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพต่างๆ ของรัฐเกรละประเทศอินเดียนั้นยังขาดการสาธารณูปโภคด้านการเข้าถึงแก่นักท่องเที่ยวโดยภาครัฐ เช่น ถนน ขนส่งสาธารณะ เป็นต้น มีเพียงแค่การอำนวยความสะดวกจากภาคเอกชน ทำให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวยังไม่ดีเท่าที่ควร ต้องมีรถหรือเรือจากสถานประกอบการเอกชนเท่านั้นถึงจะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้

1.3 สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) สิ่งอำนวยความสะดวกประเภทโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกประเภทความปลอดภัย และสิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่พักเช่น โรงแรม รีสอร์ททางด้าน การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีความสะดวก ครบครันได้มาตรฐานตามหลักสากล

ประเด็นที่ 2 ส่วนประสมการตลาดท่องเที่ยว

คณะผู้วิจัยอภิปรายความเห็นเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของรัฐเกรละ ประเทศอินเดีย โดย สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีเรื่องส่วนประสมทางการตลาดท่องเที่ยวของบิตเนอร์และบูมส์ (Boom & Bitner, 1981) ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (Sereerat, S., 1998) และงานวิจัยของละเอียต ศีลาน้อย และสุภาวดี สุกษิธิรักษ์ (Silanoi, L. & Sutthirak, S., 2015) ดังนี้

2.1 ผลิตภัณฑ์ (Product) ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของรัฐเกรละ เน้นการผสมผสานระหว่างการรักษาหรือการส่งเสริมสุขภาพรูปแบบอินเดียร่วมกับทรัพยากรท่องเที่ยวธรรมชาติและสปาแบบตะวันตกในบางพื้นที่

2.2 ราคา (Price) ราคาของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของรัฐเกรละคิดราคาเป็นเงินสกุลยูโรตามกลุ่มเป้าหมายหลักคือ นักท่องเที่ยวชาวยุโรป และราคาสมเหตุสมผลตามมาตรฐาน

2.3 สถานที่ (Place) ช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของรัฐเกรละนั้นจัดจำหน่ายผ่านเว็บไซต์และตัวแทนจำหน่ายเป็นหลัก และต้องทำการจองล่วงหน้าเป็นระยะเวลานาน

2.4 การส่งเสริมการตลาด (Promotion) ในภาพรวมของการส่งเสริมทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของรัฐเกรละ พบว่า มีการลดราคาเมื่อนักท่องเที่ยวเข้าโปรแกรมสุขภาพเป็นระยะเวลานาน หรือการจัดส่งพาหนะรับส่งฟรีแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการในแหล่งท่องเที่ยวของตน

2.5 บุคคล (People) บุคลากรหรือพนักงานทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของรัฐเกรละ เช่น แพทย์ ผู้ฝึกสอนโยคะ เป็นต้น เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถได้มาตรฐาน โดยบุคลากรหรือพนักงานทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของรัฐเกรละต้องผ่านการสอบจากหน่วยงานของรัฐบาล

2.6 กระบวนการ (Process) กระบวนการบริการที่มีคุณภาพอันทำให้เกิดความประทับใจแก่ลูกค้าทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของรัฐเกรละ ทางสถานบริการจะมีการอบรมพนักงานเพิ่มเติมอยู่เป็นประจำ

รวมถึงการปรับปรุงคุณภาพการบริการจากนักท่องเที่ยวอยู่เสมอ

2.7 การสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence and Presentation) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพซึ่งได้ถูกนำเสนอในรูปแบบของการบริการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของรัฐแต่ละส่วนใหญ่มีการประยุกต์รูปแบบการตกแต่งสถานที่โดยใช้รูปแบบพระราชวังอินเดียโบราณ หรือการจำลองสภาพหมู่บ้านอินเดียสมัยก่อนเพื่อส่งผลให้เกิดศักยภาพด้านความพึงพอใจแก่ลูกค้า

ประเด็นที่ 3 การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์เรื่อง การปรับใช้ในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทย เมื่อพิจารณาบริบทการท่องเที่ยวจากกรณีศึกษา พบว่า ประเทศสาธารณรัฐอินเดียเป็นประเทศที่ชูนโยบายทั้งการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ (Medical Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในมุมมองของการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ (Wellness Tourism) ที่ใช้การแพทย์อายุรเวชและการดูแลสุขภาพแบบอินเดีย โดยจัดให้รัฐเกรละเป็นรัฐที่เน้นการท่องเที่ยวแบบการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ (Wellness Tourism) จนรัฐนี้ได้รับการยอมรับในเชิงการตลาดท่องเที่ยววิถีอินเดีย ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้กับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทยที่มีเอกลักษณ์เป็นตัวขับเคลื่อน กล่าวคือ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทยควรเน้นลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาไทยสอดแทรกเข้าไปในผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เช่น การประยุกต์ใช้แพทย์แผนไทยหรือการรับประทานสมุนไพรไทยสอดแทรกลงในโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การจัดสภาพแวดล้อมของสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเข้ากับบรรยากาศ ภูมิประเทศ หรือวัฒนธรรมประเพณีที่มีเอกลักษณ์ของไทย เป็นต้นรวมถึงการวางนโยบายของรัฐควรมีลักษณะบูรณาการร่วมกันกับภาคเอกชนให้เป็นแนวทางเดียวกันทั้งประเทศ สอดคล้องกับบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (Jittangwattana, B., 2009) ที่กล่าวว่า สำหรับประเทศไทยนั้นนับว่าเป็นประเทศที่มีจุดเด่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ (Wellness Tourism) นักท่องเที่ยวที่มาเพราะประเทศไทยเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน มีประเพณีและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง การเดินทางสะดวก มีสิ่งแวดล้อมที่สวยงาม แปลกใหม่ คนไทยมีลักษณะนิสัยที่มีความอบอุ่นและเป็นมิตร รวมทั้งการมีหัวใจบริการ มีการแพทย์ทางเลือกที่หลากหลาย โดยเฉพาะการใช้ภูมิปัญญาไทยในการส่งเสริมสุขภาพ เช่น การนวดแผนไทยมีชื่อเสียงและมีลักษณะเฉพาะตน มีสมุนไพรที่ใช้เป็นอาหารและเป็นผลิตภัณฑ์ในการดูแลสุขภาพ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. รัฐบาลควรกำหนดนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้ชัดเจนและมอบหมายให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบให้ชัดเจน มีการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง
2. รัฐบาลควรยกระดับการแพทย์แผนไทยให้เป็นการแพทย์แบบองค์รวม ตามหลักการแพทย์แผนไทยดั้งเดิม
3. ผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทยควรสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้มีความหลากหลายเพื่อตอบสนองนักท่องเที่ยวหลายกลุ่มโดยเน้นสอดแทรกเอกลักษณ์ความเป็นไทย

References

- Arya, R. P., Arya, J., Arya, G., Arya, A., & Arya, K. (2014). **Kerala Tourist Road Atlas & State Distance Guide**. India : Indian Map Service.
- Bindu, V. T., Chitmani, P., & Babu, P. G. (2009). Perception of Tourists towards Kerala as A Preferred Alternate Health Tourism Destination : A Study. *South Asian Journal of Tourism and Heritage*, 2(1), 68 – 76.
- Boom, B. H. & Bitner, M. J. (1981). **Marketing Strategies and Organization Structures for Service Firm**. Chicago : America Association.
- Carrera, P., & Bridges, J. (2006). Globalization and Healthcare: Understanding Health and Medical Tourism. *Expert Review of Pharmacoeconomics and Outcomes Research*, 6(4), 447-454.
- Chuaysook, Dudsadee., & Kovathanakul, Donruetai. (2015). Khonkaen Mice Industry Development towards Leading Mice City of Thailand. *Journal of Thai Hospitality and Tourism*, 10(1), 15-29.
- Collier, A., & Harraway, S. (1997). **The New Zealand Tourism Industry**. Auckland : Longman.
- Department of Tourism, Government of India. (2013). **Annual Report on Tourism Statistics (2012 – 2013)**. New Delhi : India.
- Jittangwattana, Boonlert. (2005). **Tourism industry**. Bangkok : C.P. Book Standard.
- Jyothis, T. & Jannardhanan, V. K. (2009). Service Quality in Health Tourism : An Evaluation of the Health Tourism Providers of Kerala (India). *South Asian Journal of Tourism and Heritage*, 2(1), 77-82.
- Ministry Of Tourism and Sports. (2011). **The National Tourism Development Plan B.E. 2555-2559**. Retrieved June 27, 2016, from http://www.tica.or.th/images/plan_tourism_2555-2559/2555-2559.pdf.
- Padmasani., & Remya, V. (2015). Kerala : Health Tourism Hub for Ayurveda. *International Journal of Social Sciences and Management*, 2(1), 222-227.
- Sereerat, Siriwan. (1998). **Marketing Strategy, Marketing Management, and Case Study**. Bangkok : Theera Film and Scitex Co., Ltd.
- Silanoi, La-iard. & Sutthirak, Supawadee. (2015). The Influence of Marketing Mixed Factors on Tourists' Decision Making for Visiting the Agro-tourism Attraction : A Case Study of Suan Sala Athit Agro-Tourism Attraction, at Ban Na San District, Surat Thani Province, Thailand. *Journal of Thai Hospitality and Tourism*, 10(2), 47-59.